

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

> Retouradres Postbus 1 3720 BA Bilthoven

Aan de Directeur-Generaal Volksgezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

5.1.2e

Postbus 20350
2500 EJ Den Haag

NCTV

5.1.2e

Postbus 16950
2500 BZ Den Haag

Datum 26 mei 2021
Betreft Gedragsreflecties op beoogde versoepelingen

Geachte 5.1.2e,

Op 12 en 20 mei hebben we op uw verzoek een gedragstoets opgeleverd over beoogde aanpassingen in het openingsplan (zie bijlagen 1 en 2). In deze brief gaan we nader in op onderliggende ontwikkelingen waar wij ons op baseren en voegen daar aandachtspunten vanuit gedragsperspectief voor de komende periodes aan toe. Hierbij is onze focus het voorkomen dat het aantal infecties onnodig gaat stijgen, waarbij we oog houden voor de impact van maatregelen op naleving, draagvlak en welbevinden.

Uit recente epidemiologische cijfers komt een positief beeld naar voren. De vaccinatiegraad stijgt, het aantal mensen met een positieve COVID-19 uitslag daalt, evenals het aantal mensen dat vanwege COVID-19 opgenomen wordt in het ziekenhuis. Dit geeft mensen een positief gevoel, en tevens een bevestiging dat de maatregelen én het vaccineren er toe doen. Recente resultaten van het gedragsonderzoek van RIVM, GGD GHOR NL en de GGD'en bevestigen dit; de naleving en het draagvlak voor veel maatregelen blijven stabiel en mensen vinden een deel van de maatregelen nog goed vol te houden. Sinds de verruiming van de mogelijkheden voor sociale contacten (van 1 naar 2 bezoekers, opheffen avondklok en opening terrassen eind april) zien we weer een lichte verbetering van welbevinden en afname eenzaamheid. Dit is zeker voor de jongeren en jong volwassenen (16-24 jaar) van belang is aangezien met name onder deze groep voorgaande cijfers zorgen baarden mbt de mentale gezondheid.

■ Tot hier nu

Er zijn vanuit gedragswetenschappelijk perspectief echter ook een aantal kanttekeningen te plaatsen bij deze positieve ontwikkelingen. Recente cijfers van de Corona Gedragsunit laten bijvoorbeeld zien dat het vertrouwen in beleid van de Nederlandse overheid daalt. Men is kritisch op de gekozen koers, de feitelijke onderbouwing en uitleg van beleid. Hoewel de naleving van de maatregelen in het algemeen stabiel blijft, leiden doorgevoerde versoepelingen tot meer drukte, sociaal contact en minder

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

KvK Utrecht 30276683

T 5.1.2e
onleesbaar

Ons kenmerk

Uw kenmerk

Behandeld door
Corona Gedragsunit

Kopie aan

Bijlage(n)
9e en 10e gedragstoets

Datum

26 mei 2021

Ons kenmerk

afstand houden, ook bij (nog)niet gevaccineerde mensen. Bovendien verwachten veel mensen na vaccinatie minder goed de nog geldende maatregelen na te leven. Ook de lagere vaccinatiegraad in bepaalde subgroepen in vergelijking met de hele bevolking is reden tot zorg. De naleving van testen en quarantaine na een buitenland reis is relatief laag, maar wel van belang om introducties van nieuwe varianten in te perken.

Dit brengt ons tot de volgende aandachtspunten voor beleid, waarbij wij nadrukkelijk onderscheid willen maken tussen de korte termijn en de periode na de zomervakantie.

1. Preventie en gedragsbehoud

Het OMT heeft recent aangegeven dat het in de lijn der verwachting ligt dat het naleven van een deel van de maatregelen voorlopig noodzakelijk zal blijven. Kernpunten:

Recente cijfers van de Corona Gedragsunit laten zien dat het draagvlak voor de meeste maatregelen hoog is en dat de meerderheid verwacht hier ook nog achter te staan ook al zouden deze nog zes maanden duren. Dit betreft vooral maatregelen over hygiëne, testen, thuiswerken en quarantaine. Voor maatregelen op het vlak van het beperken van sociaal contact is het draagvlak lager.

Door bij de overweging van eventuele versoepelingen rekening te houden met deze verschillen in draagvlak, naast op de impact op de virusverspreiding, kan dit bijdragen aan het handhaven van maatregelen waar zowel draagvlak voor is, maar die naar verwachting ook nog langere tijd vol te houden zijn.

Begrijpelijke communicatie over de afwegingen die hierbij een rol hebben gespeeld blijft uiteraard essentieel, zie eerdere brieven met gedragsreflecties.

- o Gelet op de eerder genoemde onzekerheden is enige traagheid in het doorvoeren van versoepelingen aan te bevelen, om teleurstelling te vermijden en draagvlak te behouden.
- o Benadruk expliciet het belang van vaccinatie. Tot een voldoende vaccinatiegraad is bereikt, blijft het belangrijk om door middel van het naleven overblijvende maatregelen verdere virusverspreiding onder controle te houden.

2. Back-up plan met breed draagvlak

Een helder plan dat breed gedragen wordt is van belang voor het behoud van draagvlak en naleving van maatregelen die gehandhaafd blijven de komende periode. Kernpunten:

Benoem expliciet maatregelen die genomen gaan worden in geval van uitbraak, lokaal, regionaal of landelijk (Als... Dan...).

Transparantie is de afwegingen die gemaakt zijn en het betrekken van stakeholders zal naar verwachting positief bijdragen aan vertrouwen en draagvlak.

In andere EU landen wordt ervaring opgedaan met het vormgeven en uitvoeren van dergelijke plannen. Leerervaringen hier opgedaan zouden toegepast kunnen worden in vormgeven voorgestelde coping-plan.

Datum
26 mei 2021

Ons kenmerk

Formuleer helder narratief over wat in de nabije toekomst scenario's zijn om rekening mee te houden. Benoem de mogelijkheid van herintroductie van maatregelen niet als een straf, maar als iets dat in de toekomst waarschijnlijk af en toe nodig zal zijn vanwege onzekerheden, bijvoorbeeld in geval van varianten.

Overweging mbt rechtvaardigheid zouden in de gemaakte keuzes specifiek benoemd kunnen worden. Gelet op de ongelijkheid tussen verschillende groepen in impact van de maatregelen/ COVID-19 zou dit bij kunnen dragen aan draagvlak.

3. Formuleer indicatoren van ernst van de situatie

De afgelopen periode zijn het aantal ziekenhuisopnames en positieve testuitslagen belangrijke indicatoren geweest voor beleid en keuzes voor maatregelen. Het gehanteerde narratief benadrukte de overbelasting van de zorg als een belangrijke indicator voor beleidskeuzes. Met de oplopende vaccinatiegraad en de als gevolg daarvan lagere ziekenhuisopnames, roept dit de vraag op in hoeverre deze indicatoren ook de komende periode leidend zullen zijn. Het is niet onaannemelijk dat andere indicatoren belangrijker gaan worden in de afwegingen en beleidskeuzes. Dit kan in de bevolking het gevoel oproepen van een moving target, wat negatief zou kunnen doorwerken op vertrouwen in beleid en draagvlak. Voor het behoud van draagvlak is het belangrijk duidelijk te communiceren wat de toekomstige indicatoren zijn en er zorg voor te dragen dat het beeld ontstaat dat het doel steeds verschuift of verandert. Het formuleren en toelichten van indicatoren voor toekomstig beleid is daarom van belang.

- Moving target: vergelijken met andere risico's in de maatschappij, eerdere ziektes? Hoe vergelijkt het risico zich tot risico's die we kennen (bijv. verkeersongevallen)
- Niet het doel verleggen: virus kan nog impact hebben op bevolking, ook al zie je dat niet in ziekenhuiscijfers. Kan hier een ander frame gebruikt worden? Bijv. vergelijken met andere aandoeningen op ziektelast
- 1. Ventilatie? Lijkt dat dat belangrijk is, in Engeland is daar meer aandacht voor. Bijv. zet minimaal 1 raam open bij x aantal mensen in huis
- 2. Grensregio's: landen hebben verschillende regels

Voor de compleetheit voegen we aan dit schrijven tevens de twee recent opgeleverde gedragstoetsen toe.

Op 10 mei jl. ontvingen wij het verzoek van de NCTV om een gedragstoets uit te voeren op het inzetten van toegangstesten en in het bijzonder op het voornemen om met inzet van toegangstesten de 1,5e meter bij geplaceteerde locaties los te laten op een capaciteit van 50% vanaf stap 4 van het openingsplan.

In reactie hierop hebben we op 12 mei jl. laten weten dat we geen direct bewijs hebben gevonden van mogelijke effecten van toegangstesten op

Datum
26 mei 2021

Ons kenmerk

naleving van de geldende coronamaatregelen na afloop van de activiteit dan wel op vaccinatiebereidheid. Wel hebben we een aantal aandachtspunten meegegeven die hierbij mogelijk een rol kunnen spelen. Deze staan uitgewerkt in bijlage 1.

Op 19 mei jl. ontvingen wij het verzoek van de NCTV om binnen 24 uur een gedragstoets uit te voeren op het mogelijk aangepast en versneld overgaan naar stap 3 van het openingsplan, met een beperkt aantal aanvullingen. Het ging hierbij om de volgende opties:

- Continuering van het huidige maatregelenpakket, met mogelijke opties:
 - o Het verruimen thuisbezoekadvies
 - o Verruimen van het verbod op groepsvorming
 - o Openstellen van culturele instellingen binnen (waaronder musea, bioscopen en concertzalen)
 - o Openstellen van horeca binnen voor uiteten
 - o Het verruimen van de voorwaarden voor sporten binnen en buiten
 - o Het verruimen van de voorwaarden voor kunst- en cultuurbeoefening
 - o Het loslaten van de 1,5 meter maatregel VWO
 - o Het openstellen van buurt en wijkcentra
 - o Het openstellen van wellness, sauna's en zonnebankstudio's
 - o Het openstellen van spellocaties
 - o Het openstellen van casino's
 - o Het verruimen van het tijdstip van het alcoholverbod
 - o Het verruimen van de openingstijden horeca
 - o Het verruimen van de sluitingstijd van detailhandel
 - o Het verruimen van de m2-norm voor doorstroomlocaties incl. bibliotheken
 - o Het loslaten van venstertijden in niet-essentiële detailhandel;
 - o het openstellen van rondvaartboten en ander bedrijfsmatig personenvervoer voor recreatie
 - o Het toestaan van uitzonderingen op het thuiswerkadvies.
 - o Het openstellen van locaties voor zaalverhuur en congrescentra
 - o Openstellen van locaties voor overige educatieve activiteiten
 - o Versnellingen en verruiming door inzet van toegangstesten

Tevens was de vraag om te reflecteren op een alternatieve norm voor winkels en doorstroomlocaties waar nu een m2-norm geldt en voor overige locaties een maximum van 30/50/100 personen per ruimte (excl. personeel), ongeacht de omvang van deze laatste groep locaties.

In reactie hierop hebben we op 20 mei een aantal aandachtspunten vanuit gedragsperspectief geformuleerd. Deze staan uitgewerkt in bijlage 2 van dit schrijven. Gezien de zeer korte timeline, waren deze enkel gebaseerd op expert consensus tijdens eerdere rondes, de meest recente vragenlijst data en focus groepen.

Klik hier om uw tekst te typen
Met vriendelijke groet,

Datum
26 mei 2021

Ons kenmerk

5.1.2e

Datum
26 mei 2021

Ons kenmerk

Bijlage 1 – 9^e gedragstoets

Gedagsreflecties toegangstesten

RIVM Corona Gedragseenheid | 12 mei 2021

We hebben geen direct bewijs gevonden over de effecten van toegangstesten op naleving van maatregelen (zoals afstand houden) na afloop van de activiteit). Op basis van expert input is er twijfel over 1) of mensen na een evenement waarbij de 1.5m los kon worden zich er daarna weer aan kunnen houden, en 2) of dit van invloed is op de vaccinatiebereidheid. Daarom:

- Wees voorzichtig met te snel nemen van stap 4 en 5 en specifiek het loslaten van de 1,5 meter:
 - Benut komende periode om dit nader te onderzoeken & monitor fieldlab-gangers. incorporeer daarin experimenten met interventies om naleving n.a.v. het evenement te bevorderen (bijv. uitleg en sms reminders over het waarom).
- Leg uit dat **toegangstesten bedoeld is als overbrugging** naar een situatie waarin zoveel mogelijk mensen gevaccineerd zijn.
- Houd rekening met rechtvaardigheid:
 - Borg dat testen voor iedereen toegankelijk - gratis / goed bereikbaar (niet alleen per auto) / minimale wachttijd (sociale rechtvaardigheid)
 - Leg helder uit waarom toegangstesten bij bepaalde sectoren wel ingezet worden en elders niet (procedurele rechtvaardigheid).
- Benut de mogelijkheid van het openstellen met toegangstesten om persoonlijk ter plaatse te informeren over vaccineren en vragen hierover te beantwoorden.
- Bijkomend voordeel van de inzet van toegangstesten is dat deel van infecties eerder worden gesignaleerd dan zonder.
- Er is een positieve impact op welzijn te verwachten bij de deelnemers.

Algemeen

- Beschrijf de epidemiologische bouwblokken én de samenhangende logica in de strategie voor de komende periode (vaccins, varianten, testen bij klachten of voor toegang, aanhouden basisregels).
- gebruik datums voor besluitvormingsmomenten, maar data voor stappen in het openingsplan, om teleurstelling te voorkomen.
- Wees duidelijk en consistent mbt reisadvisering, Digitaal Groen Certificaat (wordt dit een alternatief voor toegangstesten? Vaccinatiebewijs = toegangsbewijs?) en uitslag GGD-test (negatieve PCR-test van de GGD naar aanleiding van klachten ook bruikbaar als toegangstest?).
- Voeg stap 6 toe: een samenleving waarin toegangstesten overbodig zijn

Datum
26 mei 2021

Ons kenmerk

Bijlage 2 – 10^e gedragstoets

Gedagsreflecties op (versneld) zetten van stap 3 openingsplan RIVM Corona Gedragsunit | 20 mei 2021

Context: de ziekenhuis cijfers gaan sinds een week naar beneden. Er zijn zeer recent (28 april en 19 mei) versoepelingen doorgevoerd. Meting van 6-9 mei laat lichte verbetering in welbevinden zien. Wel is vertrouwen in overheidsbeleid verder gedaald.

Met op benodigde naleving van gedragsregels in de komende maanden:

- a) Bouw traagheid in bij versoepelingen. Beoordeel eerst effecten van voorgaande versoepelingen en voorkom Jo-Jo effecten en teleurstelling
- b) Vaar op data (volgens adviezen OMT, zoals ziekenhuis opnames) niet datums, en
- c) Vaar een duidelijke en vaste koers, aandacht voor rechtvaardigheid (eerlijke verdeling lasten), duidelijke uitleg.
- d)
- e) Als het OMT Stap 3 versoepelingen verantwoord acht en daarop wordt gevaren, voldoet dit aan deze 3 punten.
 - Varen op data en enige traagheid bij versoepelen voor de zekerheid, om ook de effecten van veranderende context en vaccinatiegraad te kunnen meenemen, past bij een vaste koers.
 - Naast versoepelingen ook rekening houden met dalende naleving van geldende maatregelen bij zowel gevaccineerde als niet gevaccineerde mensen. *Dit is onder andere het gevolg van de versoepelingen zelf* (meer drukte, normvervaging)
 - Testen en quarantaine na buitenlandse reizen is erg laag, dit is een risico voor verspreiding virus
 - Verschillende groepen in de samenleving hebben nu nog een lage vaccinatiegraad dan wel lage vaccinatiebereidheid. Het is belangrijk hier de komende tijd intensief op in te blijven zetten, met oog voor de verschillen tussen en binnen groepen.
 - Ondanks versoepelingen en vaccinaties, is het vertrouwen in het beleid verder gedaald. Het merendeel van de respondenten geeft wel aan een voorzichtige benadering (niet te snel versoepelen, enige traagheid) te prefereren. De meerderheid steunt de gedragsmaatregelen ook als deze nog 6 maanden aangehouden zouden moeten worden, m.n. hygiëne, (deels) thuiswerken, testen/quarantaine, drukte mijden.
 - In de laatste meting gedragsonderzoek gaf al een meerderheid aan het onlogisch of moeilijk te begrijpen te vinden waarom sommige maatregelen in sommige situaties wel gelden en in andere niet. Helder uitleg dus nodig.
- f)
- g) Kortom: houd preventieve maatregelen aan die het meest effectief zijn (OMT) en die mensen goed vol kunnen houden (gedragsdata). Blijf inzetten op communicatie over het belang van deze maatregelen, voor

Datum

26 mei 2021

Ons kenmerk

het tegengaan van verspreiding van het virus én daarmee ook voor het mogelijk blijven maken van verdergaande versoepelingen.

- h) En als er onverhoopte tegenslagen komen (bijv. varianten), is het belangrijk voor vertrouwen in het beleid om een gedegen en breed gedragen plan paraat te hebben: als.... → dan... (coping-plan)
- i)
- j) **Gedragreflecties op alternatieve bepaling van maximum aantal bezoekers in winkels, doorstroomlocaties en overige locaties**
- k)
- l) Het invoeren van een maximum capaciteit die gebaseerd is op de maximale 1,5m capaciteit kan een verbetering zijn van de inconsistentie die mensen nu ervaren in het betreffende beleid. Het is nu voor mensen lastig te begrijpen dat een voor een terras van 500m² eenzelfde maximum aantal geldt als voor een terras van 25m². Hierbij geldt wel wederom dat toegenomen drukte en normvervaging (zowel op de locatie zelf als in de toestroom) kunnen leiden tot dalende naleving van maatregelen.
- m) **Conclusie:**
- Het baseren van de maximum capaciteit op een percentage van de maximale 1,5m zaalcapaciteit kan ervaren inconsistenties wegnemen. Dit kan draagvlak voor het beleid vergroten, mits helder en concreet uitgelegd en toepasbaar.
 - Toename van het aantal mensen op een locatie kan leiden tot dalende naleving van met name het afstand houden.
 - Met oog op beperking infectierisico
 - Enige vertraging in het vergroten van de percentages (30% → 70% → 100%) biedt daarom zekerheid en past bij een vaste koers.
 - Waar nodig aanpassingen in de inrichting van locaties waardoor 1,5m afstand houden als vanzelfsprekend wordt ervaren door bezoekers zijn aan te raden
 - Bij aankomst mogelijkheid tot hand-desinfectie & goede ventilatie van binnenruimtes kunnen tevens bijdragen aan preventie van infecties, en ook aan het vertrouwen van bezoekers dat de beheerders zich inspannen om infectiegevaar te beperken. Dit zou naleving van afstand houden ook kunnen bevorderen.
- n)
- o) **Methode:**
- p) Gezien de zeer korte timeline, zijn deze reflecties gebaseerd op expert consensus tijdens eerdere rondes, de meest recente vragenlijst data en focus groepen.